

Klitten in mijn identiteit

*Hoe ethniciteit en omgeving invloed hebben
op de belichaming van een identiteit*

Rachel Hansoul
Begeleider:
Johan Vandebosch
2018-2019
PXL M4D

Klitten in mijn identiteit

*Hoe etniciteit en omgeving invloed hebben
op de belichaming van een identiteit*

Inhoudstafel

Abstract	9
Inleiding	11
Etniciteit, identiteit en diversiteit	13
Haar begrijpen	17
(Post)kolonialisme en haardracht	19
Haar als revolutie	25
Mode als medium	29
Methodiek	33
Besluit	41

Abstract

In dit onderzoek trachtte ik een nieuw perspectief te bieden aan een eenzijdig verhaal. Dit gesitueerd binnen het thema van haardracht in de afrocultuur. Ik probeerde te belichten waarom etniciteit en haardracht geen oppervlakkig gegeven zijn. De rol van onbewust opgelegde Westerse schoonheidsidealen is hierin groot.

Beeldend zocht ik naar een manier waarop men over kan communiceren vanuit een minderheidspositie bepaald door omgeving. Als grafisch ontwerper, gaf ik vorm aan gelaagde prints die onderdelen van de boodschap communiceren. Door Westerse mode als medium te gebruiken, werd de boodschap toegankelijk aangezien hij letterlijk gedragen kan worden in een herkenbaar omhulsel.

Inleiding

In dit onderzoek ga ik op zoek naar hoe etniciteit en een omgeving invloed hebben op wie je bent als persoon en hoe dat tot uiting komt in haardracht in de afrocultuur. Door nieuw perspectief te bieden, hoop ik mee te helpen in het proces van een revolutie die streeft naar een rijkheid die te putten is uit diversiteit.

Daarbij ga ik eerst kijken naar hoe een gemengde etniciteit invloed heeft op haardracht. Vervolgens wil ik toelichten wat afro haar onderscheidt van Westers haar. Dan ga ik kijken naar hoe de omgeving in het heden en in de geschiedenis een rol heeft gehad op haardracht. Tot slot tracht ik door middel van grafisch ontwerp te vertalen naar mode, het thema en de boodschap ervan, te situeren.

*Ik ben wit. Ik ben zwart. Ik ben beiden. Of net geen van beiden.
Wie of wat ben ik eigenlijk? Wat is mijn identiteit?*

Etniciteit, identiteit en diversiteit

Ik ben al als vele dingen omschreven, waaronder halfbloedje, mulat en métis. Allen verwijzende naar mijn gemengd zijn, of het half zijn van iets. Onvolmaakte helften die eigenlijk nergens thuishoren. Door zwarten word ik voornamelijk als wit gezien en door witten als zwart. Wanneer ik mijn huidskleur dreig te vergeten, word ik er wel op een manier aan herinnerd. Ik heb me altijd in een overheersend witte omgeving bevonden. Als gevolg van mijn leefwereld, heeft mijn witte 'helft' de bovenhand genomen, toen ik op zoek was naar mijn plaats in mijn omgeving.

De zoektocht naar een eigen identiteit is een complexe queeste, als kind uit een cultureel-gemengd huwelijk. Want wat ben ik nu uiteindelijk? Naar welke 'kant' moet ik aanleunen om mezelf te zijn? Zoals Verkuyten (2010) het stelt, kan ik niet eenvoudig in een categorie geplaatst worden en is er vaak de impliciete boodschap van mijn omgeving dat er voor een bepaalde achtergrond moet gekozen worden. Ik herinner mij nog goed dat mijn buurvrouw me ooit vroeg dat, indien ik kon kiezen tussen een huidskleur zijnde; wit of zwart, welke ik dan zou verkiezen. Ik was 10 jaar op dat ogenblik. Vanbinnen voelde ik dat mijn antwoord wit was. Dat zou gewoon veel gemakkelijker zijn binnen de omgeving waarin ik me altijd bevond. Bovendien zou mijn haar ook gewoon mooi stijl zijn. Toch antwoordde ik zwart. Omdat ik wist dat zij als witte vrouw, mij als zwart zag en ik te trots was om mijn zwart zijn te verloochenen. Verkuyten (2010) stelt dat ik me als kind uit een cultureel-gemengd huwelijk in een dubbele minderheidspositie bevind, aangezien ik in de bredere gemeenschap, maar ook in de etnische gemeenschappen tot waartoe mijn ouders behoren, door vragen of afkeuringen word bekogeld. Verkuyten (2010) zegt dat er daarom vier manieren zijn, waarop mensen zoals ik, aan hun identiteit uit kunnen geraken. De eerste manier is het aannemen van **een enkelvoudige identiteit**, waarbij dus één 'kant' meer naar voren komt dan de andere. Deze wijze is al meteen van toepassing op een eerdere versie van mij. Ik kreeg niet mee dat ik zwart was, leefde in een witte omgeving, dus percipieerde dat ik wit was. Dit resulterend in het wijzigen van mijn voorkomen waarbij mijn haren voornamelijk aangepakt werden, als een poging tot assimilatie, als een soort van vermomming.

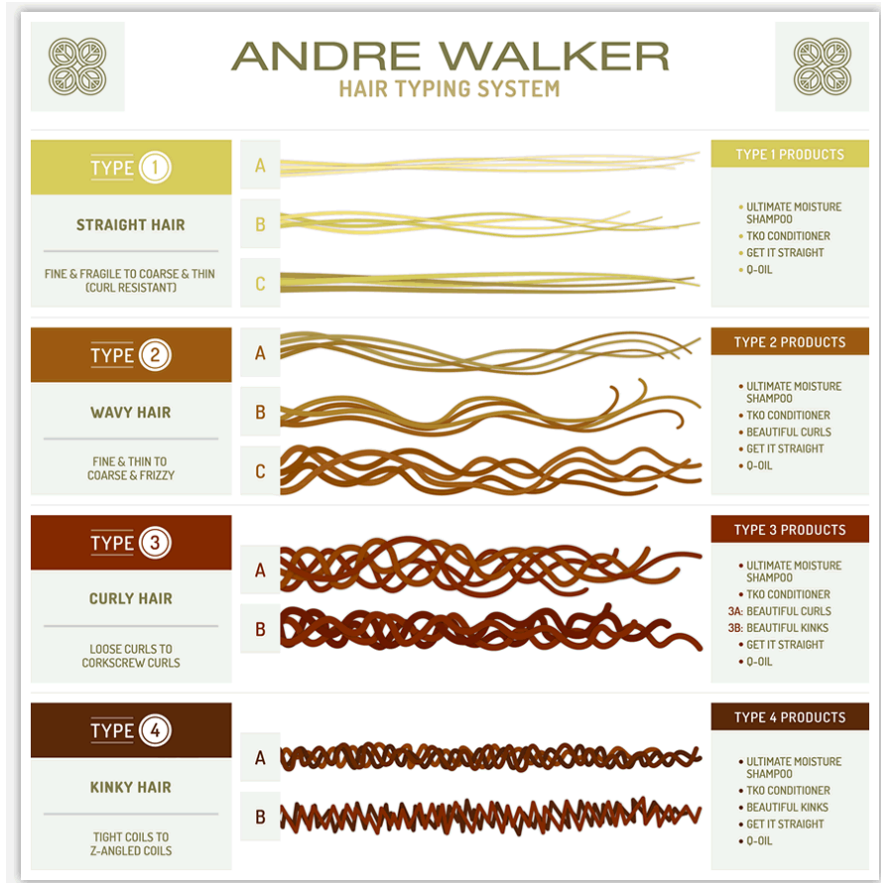
De tweede manier is een grijze zone waarbij je een **gemengd zelfbesef** ontwikkelt (Verkuyten, 2010). Ik ben blij om te kunnen zeggen dat ik me op dit ogenblik voornamelijk in deze zone bevind. Ik ben niet wit, ik ben niet zwart, maar ben bevoorrecht om beiden te mogen zijn. Ik ben overal speciaal en ik zit boordevol contrasten die mij eigenlijk gewoon boeiender maken. Let wel op, ik zei dat ik me nu voornamelijk in de tweede manier bevind, omdat ik mezelf ook herken in de derde manier. Deze houdt **het situationeel overschakelen van identiteit** in. In dit geval ontken je ook geen van je identiteiten, maar voel je je situationeel meer verbonden tot de ene (Verkuyten, 2010). Wanneer er een zwarte vrouw met haar natuurlijke haren straalt, dan voel ik me trots. Trots doordat we samen stralen en dat we fier zijn op ons zwarte identiteit. Je kan dat gevoel vergelijken met de algemene samenhangigheid wat de voetbalfanatieke Belg voelt wanneer de Rode Duivels het goed doen. Je voelt je tijdelijk heel erg verbonden met een bepaalde groep.

Als laatste heb je **de afwijzing van etnische of raciale indelingen** en zie je jezelf gewoon als persoon los daarvan (Verkuyten, 2010). Verkuyten omschrijft dit als een moeilijke categorie omdat mensen je alsnog in hokjes proberen steken. Zelf kan ik het mij ook moeilijk inbeelden dat je je loskoppelt van identiteiten en jezelf gewoon als een mens ziet. Deze afwijzing kan ook door iemand anders dan jezelf gebeuren. Ik weet namelijk dat ik niet de enige zwarte persoon ben, die al heeft aangehoord dat een wit persoon mij zegt dat men mij helemaal niet als zwart percipieert. Je koppelt mij op die manier los van mijn identiteit en hangt er een zeer negatieve bijklank aan, alsof zwart zijn iets slecht is. Daarover valt echter wat meer te vertellen. Want los van mijn duale identiteit, heeft mijn omgeving, het 'Witte Westen' mij onbewust ook enorm beïnvloed in de belichaming van mijn identiteit, ook al begrijp ik dat pas sinds kort.

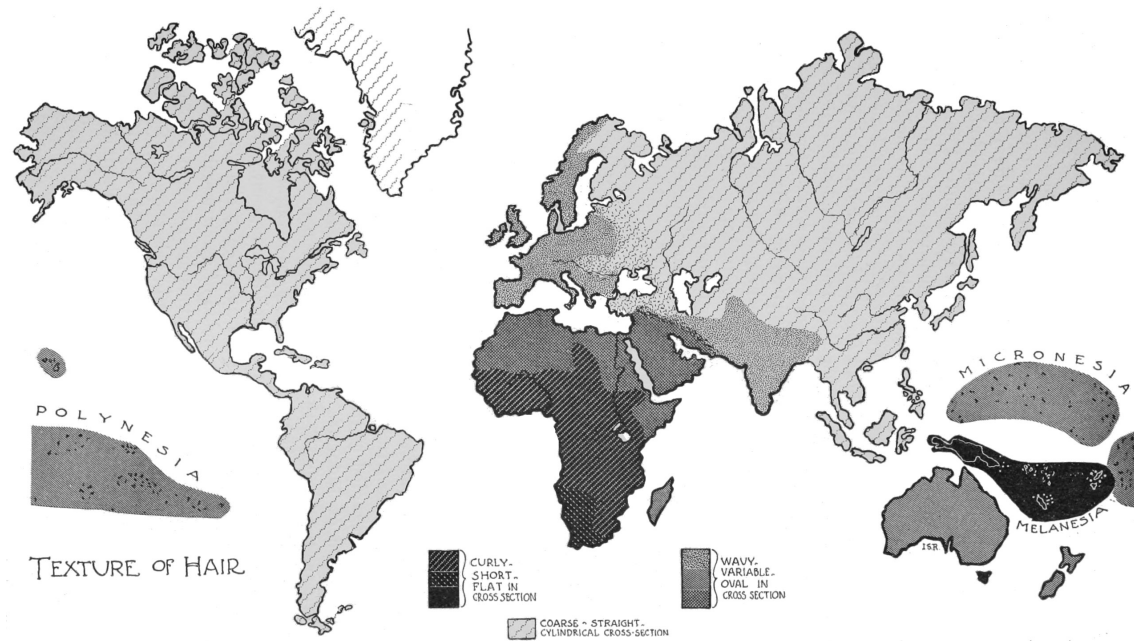
Ik verwees naar mijn duale identiteit als een voorrecht omdat ik twee zeer verschillende culturen belichaam. Het samenbrengen van culturen resulteert in diversiteit en diversiteit is rijkheid omdat het aanvullend kan werken. Met mijn masterproject vertel ik een verhaal waar mijn omgeving zich niet persoonlijk mee identificeert. Ik bied daarbij een nieuw perspectief aan misconcepties. In 2009 licht Adichie in een TED-talk het gevaar van een eenzijdig verhaal toe. Ze richt zich daar op het vertekend beeld wat mensen hebben van Afrika, het continent wat vaak gewoon als groot land gezien wordt. Hoewel Afrika, een continent is met veel instabiliteit, is het ook een continent met zo veel rijkheid. Adichie (2009) wekt vaak onmiddellijk medelijden bij mensen op wanneer ze vernemen dat ze afkomstig is uit Afrika. Zelf heeft zij ook al misconcepties gehad over mensen. Adichie (2009) zegt dat verhalen al gebruikt zijn om te onteigenen en kwaad te doen, maar verhalen kunnen ook gebruikt worden voor aanmoediging en humanisering. Verhalen kunnen de waardigheid van mensen afbreken, maar ook de waardigheid herstellen. Daarom hamert ze op het belang van verschillende perspectieven in een verhaal. En dat is waarom ik denk dat mijn perspectief, gebracht in mijn omgeving, interessant kan zijn. Het begrijpen van een andere cultuur kan ons ervan weerhouden of ons over raciale en etnische splitsingen heen krijgen (CTB, z.d.). Als we niet over de invloeden leren die culturele groepen hebben gehad op onze algemene geschiedenis, missen we een ander standpunt en visie van onze gemeenschap (CTB, z.d.). In dit artikel bespreek ik later hoe de Westerse cultuur invloed heeft gehad op een deel van de Afrikaanse cultuur, waaronder ook haardracht. Ik breng daarbij een perspectief aan het licht wat in de Westerse gemeenschap nog onopgemerkt bleef.

Afbeelding 2: Andre Walker haarclassificatiesysteem ontstaan in de jaren '60

Afbeelding 3: Kaart met haartextuur situering (1898)

In dit artikel zal ik vaak de termen afro haar en sluike haar hanteren omdat deze de belichaming van mijn identiteit visualiseren. In dit deel tracht ik te omschrijven wat ik daar precies mee bedoel.

Haar begrijpen

De wetenschap achter haren heeft veel met genetica te maken. Mijn moeder heeft van nature zeer gekruld haar en mijn vader heeft sluike haar. Krullen zijn genetisch sterker dan niet-krullen, vandaar dat ik ook zeer gekruld haar heb. Hoe je haren groeien, heeft te maken met de vorm van je haarfollikel (Star, 2018). Hoe meer symmetrisch je haarfollikel, hoe sluiker het zal zijn. De vorm van afro haar is meer elliptisch. Om te begrijpen vanaf wanneer het als afro haar gecategoriseerd kan worden, werd er een systeem bedacht door Andre Walker in de jaren 60 (Star, 2018). Hij deelt haren op in vier algemene categorieën die op hun beurt twee tot drie subcategorieën bevatten. In de eerste vier categorieën is er sprake van sluike, golvende, gekruld en zeer gekruld haar (Star, 2018). Vervolgens worden de texturen nog opgedeeld in fijn, medium en ruw. In deze afbeelding kun je een visualisering zien van het classificatiesysteem (Star, 2018). Het is niet altijd eenvoudig om te bepalen onder welke categorie afro haren vallen, maar meestal is het onder categorie vier. Maar het is in de derde categorie waar er een overgang plaatsvindt tussen Westers haar en afro haar. Ik bevind me voornamelijk in de 3B categorie, maar dat geldt niet voor heel mijn hoofd want mijn krulpatroon vanachteren is meer een 4A type. Verschillende krultypes op 1 hoofd zijn veel voorkomend dus dat maakt het nog moeilijker om afro haren te categoriseren.

Robbins (2012) veronderstelt dat afro haar initieel evolueerde door een behoefte aan aanpassing bij de eerste mensachtigen tegen de intense UV-bestralingen door de zon in Afrika. Robbins (2012) zegt dat door de dunne densiteit in combinatie met de elastische elliptische vorm afro haar een luchtig effect heeft. Het resultaat van de stijgende circulatie van frisse lucht op de hoofdhuid bevorderde zo dan het lichaamstemperatuur-regulatiesysteem van de hominidae die in de openlucht van de Savannah leefden. Bovendien blijft afro haar niet aan de nek en hoofdhuid kleven wanneer men zweet, terwijl dit wel het geval is bij meer sluike texturen, wat het comfort dus ook verhoogd in tropische klimaten (Robbins, 2012).

Ook maak ik vaak verwijzingen naar Afrika, het continent waarvan ik slechts een specifiek deel ervan bedoel op gericht op haren. In de afgebeelde kaart, krijg je een overzicht van waar afro haar zich op de wereld oorspronkelijk situeerde. Binnen Afrika was er oorspronkelijk voornamelijk in centraal- en zuid-Afrika sprake van afro haar dus wanneer ik naar Afrika verwijs in termen van haren, is het naar dat deel ervan dat ik verwijs.

Afbeelding 4: de haarmeter van Eugen Fischer (1905)

Mijn etniciteit heeft invloed gehad op de belichaming van mijn identiteit. Echter is het ook belangrijk om te kijken naar de invloed die mijn omgeving heeft gehad op de ontwikkeling van mijn identiteit. Er zijn namelijk onbewuste aspecten die hierin ook een rol speelden.

(Post)kolonialisme en haardracht

Misschien viel het je al op, misschien ook niet. Hoewel ik absoluut niet zwart-wit denk, beschrijf ik mensen wel als zwart en wit. Een persoon met een donkere huidskleur als zwart omschrijven, is niets nieuw. Een persoon met een lichte huidskleur als wit omschrijven dan weer wel, want gebruikelijk wordt zo'n persoon als blank omschreven. Dit werd ook recent pas in mijn vocabularium geüpdatet, nadat ik me meer verdiepte in het kolonialisme. De link met het kolonialisme is er omdat zoals NRC (2018) constateert: *“Blank’, zo stellen voorstanders van verandering, heeft een positieve bijklank van superioriteit. Verder verwijst het woord naar het koloniale verleden en apartheid. ‘Blank’ heeft bovendien de betekenis van ‘kleurloos’: alsof de blanke huidskleur de standaard is, en niet een van de vele kleuren.”* (NRC, 2018) Dit doet me ook terugdenken aan de kleurtjes in mijn jeugd. Toen ik een discussie aanging over het feit dat die licht beige kleur, die door iedereen, behalve mij, als huidskleur benoemd werd, niet correct was. Het lijkt zo onbenullig, maar voor mij klopte dat gewoon niet. Mijn huidskleur was bruin dus als ik om een huidkleurig kleurpotloodje vroeg, dan zou ik een andere kleur verwachten.

Er zijn talloze geschiedenisboeken die je zullen toelichten over het koloniale verleden. Met name ook dat van ons Belgenlandje. Een duister verleden waar men liever over zwijgt. Met Leopold II als hoofdverantwoordelijke voor de kolonisering van Congo, het land waar het andere deel van mijn wortels liggen. Echter, daar ben ik niet langer boos om. Er heerst een revolutie en Leopold II wist me zelfs te inspireren in mijn masterproject, maar daar kom ik later op terug. Dabiri (2019) beschrijft hoe denkers zoals James Baldwin¹ ons eraan herinneren dat de meest destructieve gevolgen van het kolonialisme niet de controle over het land was, maar de controle over de geest van de mensen. Ze stelt dat het tijdens het koloniale tijdperk was dat men de effecten zag van een wijdverspreide indoctrinatie van het superieure Westen dat verantwoordelijk is voor de huidige gedachtegang waarin wit boven zwart staat. Bovendien is deze gedachtegang zelfs al wetenschappelijk ondersteund onder de naam van de frenologie². Ik werd zelf aan de term voorgesteld in een Tarantino pareltje genaamd ‘Django Unchained’ waarbij

de witte eigenaar van slaven, “Calvin Candie”, uitlegt waarom zwarten op basis van 3 bultjes in de schedel onderdanig zijn en dus slaven horen te zijn. Poskett (2017) legt uit hoe Charles Caldwell, een slaveneigenaar en frenologist, op dezelfde manier als Calvin Candie de zwarte slaven omschrijft en het als justificatie van hun slavendom ziet.

De vorm van een schedel is echter niet de enige manier om zwart van wit te onderscheiden. Het meest voor de hand liggende is de huidskleur. Ik ben duidelijk niet ‘zonnebank bruin’ en word door witte mensen als zwart gezien. Maar Dabiri (2019) haalt het voorbeeld aan dat wanneer een Afrikaans persoon met albinisme wordt geboren, deze persoon alsnog als ‘zwart’ wordt gezien. Zwarte personen vertonen namelijk andere kenmerken die hen van witte personen onderscheiden, zoals onder andere dikkere lippen, grotere neuzen en andere haren en deze laatste is waarin ik me verdiep. Daarbij trof ik ook een wetenschappelijke onderbouwing. UCL (2017) beschrijft hoe de Duitse wetenschapper Eugen Fischer de relatieve witheid van mensen in Namibië met etnische vermengingen, zoals mezelf, volgens de haarkleur en textuur ordende. Dit gebeurde aan de hand van een haarmeter. In dit object zijn 30 verschillende soorten kleuren en texturen van synthetisch haar naast elkaar geplaatst. Mijn haar zou zich helemaal links bevinden en ik zou absoluut niet onder mijn zwart zijn uitkomen. En zo kom ik aan de link met kolonialisme en haardracht.

“Hair is perhaps our more powerful symbol of individual and group identity—powerful first because it is physical and therefore extremely personal, and second because, although personal, it is also public rather than private” (Synnott, 1987, p. 381)

Synnott (1987) stelt dat haardracht zowel een persoonlijk en groepsidentiteitssymbool is als een publiek gegeven. Wanneer je minderwaardig wordt geacht, gaat je eigen identiteit teniet voor die van de groep en ga je ernaar conformeren. Het verlangen om te conformeren tot een esthetiek die sluik haar ophemelt is het resultaat van een propagandacampagne van kolonisering, die meer dan 500 jaar heeft geduurd (Dabiri, 2019). Ze beschrijft hoe witte vrouwen zich in tijden van kolonisering geïntimideerd voelden door het volumineuze afrohaar of hoe afrohaar in zijn natuurlijke vorm als slordig werd gezien. Bovendien moesten zwarten, wiens land ingepalmd werd, zich aanpassen aan de cultuur van de witten. Hier was geen plaats voor rijkelijke Afrikaanse vlechttechnieken of ‘onverzorgd en wollig’ afro haar. Chris Rock (2009) stelt in zijn documentaire: *“If your hair is relaxed, white people are relaxed. If your hair is nappy, they are not happy.”* Daarmee zegt hij dus dat witte mensen gunstiger gezind zijn naar zwarten als ze hun haren niet in hun natuurlijke vorm laten, maar wel als ze het ontkrullen.

¹James Baldwin was een Afro-Amerikaanse schrijver, intellectueel en activist (Ruëll, 2019).

²Frenologie was een pseudowetenschap om bepaalde gedragingen van mensen te verklaren aan de hand van de vorm van schedels, maar is achterhaald is in de jaren '60. Deze wetenschap is niet van oorsprong racistisch, maar de link werd snel gemaakt en de kar van slavernij werd hierna aangehangen (Behind the bastards, 2018).

De haren moesten voor de witte eigenaressen kortgeknipt of weg gevlochten worden opdat het keurig zou ogen en hun mannen niet verleid zouden worden door het extravagante haar. De Afrikaanse cultuur moest door de zwarten verloochend worden en daarbij een rijkheid aan haarstijlen ook aan de kant schuiven. In het boek 'Haute Africa' (De Jaeger & Van Gansbeke, 2014) is er een mooie reeks van Ojeikere (1974-1975) waarin hij bijzondere haardracht van Nigeriaanse vrouwen in beeld brengt. *"Zijn beelden getuigen van het bedenken en uitspreken van een nieuwe sociale eigenheid waarbinnen individuen een visie hebben op zichzelf, maar ook op hun plaats in de wereld"*. (De Jaeger & Van Gansbeke, 2014) De kapsels die worden afgebeeld zijn kunstwerken op zich. Aan Afrikaanse kapsels waren ook boodschappen en statussen gelinkt. Zo kon je de achtergrond van de familie van een persoon te weten komen, een stam of sociale status herkennen en spirituele betekenissen eraan koppelen (Jahangir, 2015). Zoals ik al zei, een ware rijkheid.

Tot op heden zorgen zwarte vrouwen er nog steeds voor dat hun haren keurig en conform zijn. Vaak ook met het excuus dat afro haar veel verzorging vereist, wat op zich niet waar is. Ik heb voor het grootste deel van mijn leven stijl haar gehad en kan dit dus op basis van ervaring contesteren. Indien het haar uit je hoofd niet stijl of zelfs licht krullend, laat staan met afro textuur uit je hoofd groeit, dan is het extreem moeilijk om stijl haar te bekomen. Dabiri (2019) omschrijft het proces van stijl haar te bekomen zelfs als een tirannie en dat is eigenlijk ook best zo. Ik moest om de drie maanden mijn haren relaxen³ om mijn textuur te verzachten. Met de 'Just for me' formule die ammoniak-, natrium- en calciumhydroxide bevat, kreeg ik mijn haren al wat 'getemd'. Dit was echter niet aangenaam, want hoe langer het product erop zat, hoe gladder je haren werden. Maar hoe langer je het product erin liet, hoe meer het brandde. Ik onderging dit proces al van kinds af aan, maar het werd er nooit prettiger op. Vervolgens moest ik het twee keer per week wassen waarna een lange föhn- en stijltangbeurt volgde. Dit kostte me per wasbeurt twee uren, tot het grote ongemak van de vijf andere leden van het gezin waarmee ik één badkamer deelde. In mijn onderzoek kwam ik uit op de beeldend kunstenaars Nakeya Brown (2016). GRIOT (2016) zegt dat ze ze zich focust op de subjectiviteit van de zwarte vrouw, zwarte schoonheid en gebruikt daarbij vaak haar als een middel om de facetten van het vrouw zijn te identificeren. Ze maakt gebruik van tijdsgebonden elementen die zij heeft aangepast aan de relatie met de lichamen van zwarte vrouwen en hun ervaringen (GRIOT, 2016). Via haar werk probeert ze de rijkelijke werkelijkheid van zwarte

vrouwen te verbreden door kritiek te geven op Westers bepaalde schoonheidsidealen (GRIOT, 2016). Haar minimalistische foto's waarbij ze materialen naast elkaar plaatst wekken complexe emoties op (GRIOT, 2016). Hoewel haar beelden zeer esthetisch zijn, zendt ze wel een boodschap uit: enerzijds de absurditeit van sommige schoonheidspraktijken en anderzijds het zeer mooi voorstellen van aantastende chemicaliën. Er zit hoe dan ook altijd wel een soort gewrongenheid in. Hoewel niet alle boodschappen voor witte personen leesbaar zouden zijn, wekken de beelden voldoende intrige op waardoor er een gesprek gestart zou kunnen worden omtrent de boodschap.

Om even verder te gaan op de tijdsbesteding van mijn haren wil ik nog enkele aspecten ervan bespreken. Nu besteed ik ongeveer twee uren per week aan mijn haren. Voor sommigen is dit nog steeds lang, maar dit moet in perspectief gesteld worden. Allereerst is mijn haar mij zo waardevol geworden en beschouw ik de tijd die ik eraan besteed als me-time. Ten tweede heeft afro haar een andere verzorging nodig, dus kan dit op vlak van tijd ook niet vergeleken worden met de verzorging van Westers haar. Een andere vergelijking die wordt gemaakt en resulteert in een stereotiep vooroordeel is dat afro haar niet even lang wordt als Westers haar. Daarbij zijn er twee opmerkingen:

1. Afro haar groeit naar boven, vandaar dat het meer volume dan lengte zal vertonen.
2. Het is incorrect om dezelfde meetwijzen te hanteren voor afro haar als dat van Westers haar. Afro haar krult namelijk heel erg waardoor indien je de werkelijke lengte wil weten, je de krul helemaal moet uittrekken om het te kunnen zien (Mokoena, 2016). In de haargemeenschap wordt dit als 'shrinkage' omschreven omdat het haar door het sterke krulpatroon zodanig krimpt dat het enorm veel in lengte verschilt als bijvoorbeeld wanneer het haar doorweekt is met water. Westerse haren en afro haren zijn als dag en nacht voor elkaar, volkomen verschillend en mijn punt is dat oppervlakkige vergelijkingen maken, onrealistisch en incorrect is.

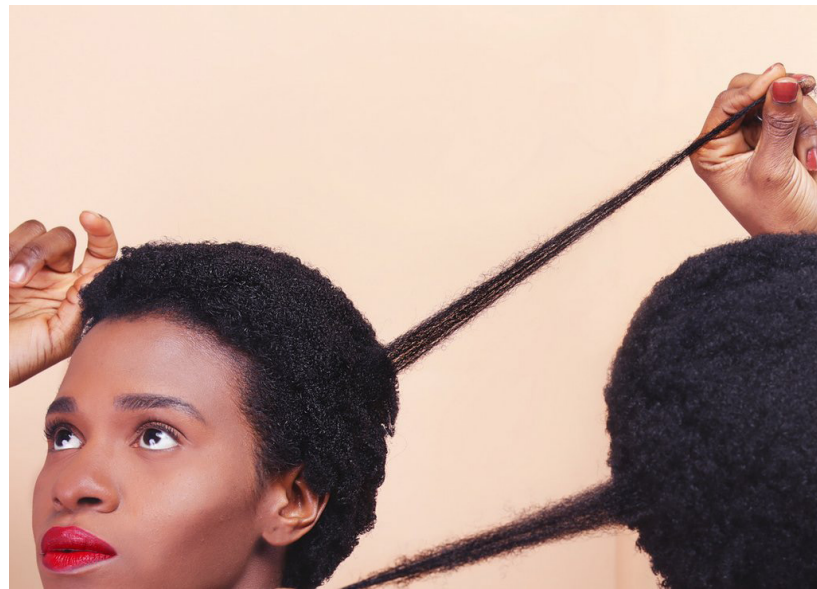
Golden (2015) stelt dat het door de kolonisering moeilijk voor zwarte vrouwen is om te achterhalen wat hun schoonheidsidealen zijn en waar de oorsprong hiervan is. Zoals haar, heb ik soms het gevoel dat ik te bekrompen en met vooroordelen denk, wanneer ik stiekem wens dat alle zwarte vrouwen hun natuurlijke haren zouden omarmen op een gezonde manier. Ze hoeven er daarom niet als mij uit te zien, maar de liefde die ik voor mijn haren heb, wens ik wel iedereen toe. Ik besef best dat het niet voor elke zwarte vrouw geldt dat ze zich wil conformeren wanneer ze ervoor kiest om haar haren sluijk te dragen. Maar ik vind het bijzonder moeilijk om daarin de grens te vinden,

³Relaxen: algemene Engelse term voor het chemisch ontkrullen van haar.

Abbeelding 6: Beeld van Nakeya Brown met mooi voorgestelde ontkrulchemicaliën (2016)

Abbeelding 7: Een voorbeeld van 'shrinkage' door Catherine Marion (2018)

want in hoeverre is je keuze je échte keuze? In hoeverre ben je eigenlijk al onbewust beïnvloed? Daarover valt in de psychologie meer te verkennen en zal ik niet verder over uitweiden, maar in een interessant artikel van MacKinnon (2016) kun je er al beknopt over verder lezen. Ik weet wel dat, indien ik nu voor sluijk haar zou opteren –zeer onwaarschijnlijk door de schade die het meebrengt-, het niet meer onder het mom van conformiteit zou zijn. Ik ben mij nu bewust van dingen en kijk er anders naar. Net zoals wanneer ik mijn haren laat vlechten, ben ik op zoek naar afwisseling binnen mijn haarstijl. En dat is een reden die voor velen ook geldt. Daarom ga ik dus niet uitsluitend van subliminale conformiteit uit. Maar ik vind het alsnog interessanter om op een gezonde manier op zoek te gaan naar alternatieven, binnen het bereik van je eigen haar. Ik ben echter wel blij te zien dat de groep van naturalistas⁴ aan het groeien is en zoals in het recente verleden er nu opnieuw een revolutie plaatsvindt.

⁴Naturalistas zijn vrouwen die hun haren in de natuurlijke vorm dragen.

⁵ *De Black Panther Party (kortweg Black Panthers of Zwarte Panters) was een militante Afro-Amerikaanse politieke organisatie, opgericht in de Verenigde Staten in 1966 onder de naam Black Panther Party for Self-Defense. De beweging richtte zich op verkrijging van sociale en burgerrechten voor de zwarte minderheid in het land, waarbij geweld een aanvaardbaar middel kon zijn. De partij begon een paar jaar na oprichting veel leden te verliezen, en verdween in de vroege jaren 70.* (Lazerow & Williams, 2006)

⁶ 'Going natural': ofwel natuurlijk worden slaat op het stoppen met het beschadigen van de haren en natuurlijk staat omarmen. .

⁷ 'Big chop': radicaal al je haren afknippen en meteen met een schone lei starten.

⁸ Twists is een krultechniek waarbij de haren elkaar gedraaid worden in een roterende beweging om na het drogen een uniforme krul te bekomen wanneer ze losgedraaid worden.

⁹ 'Flexi rods' zijn buigzame foam staafjes die werken als krulspelden, ook om een uniforme krul te bekomen wanneer ze losgemaakt worden.

De #naturalhairmovement, de revolutie van afro haargemeenschap.

Haar als revolutie

Tussen 1964 en 1966 was de mensenrechtenbeweging zich om aan het vormen, onder de 'Black Power' beweging. Wat voordien slechts 'negers' waren werden nu zwarte mensen, waarbij er nieuwe visuele esthetiek hoorde. In deze esthetiek werd het dragen van de haren in de natuurlijke staat gevierd omdat het op een zichtbare manier de connectie met hun Afrikaanse voorouders weergaf. Tijdens die periode was er ook veel immigratie van Afrikanen naar de Verenigde Staten en dat zou ook invloed gehad hebben op de 'natural hair movement'. Alles wat te maken had met het ontkrullen van de haren werd dan ook als negatief gezien omdat het de oppressie weergaf (Byrd & Tharps, 2002).

In de late jaren 60 en de jaren 70 had de 'natural hair movement' de zwarte bevolking doordrongen. De afro stijl was niet enkel voor de leden van de Black Panther party⁵, maar werd door velen toegepast (Chinwe, 2015). Chinwe (2015) zegt dat deze partij was niet vies van geweld te gebruiken en kwam daarvoor veel in de media. Dit maakte dat de zeer herkenbare afro haarstijl een mikpunt werd voor arrestaties en ondervragingen (Chinwe, 2015). Het is volgens Chinwe (2015) ook daarom dat van in het begin tot midden de jaren 80 begint de 'natural hair movement' begint af te takelen en uiteindelijk ook uitsterft. Dit onder andere omdat de afro haarstijl een doelwit werd, maar ook omdat er nieuwe modetendensen opwaaiden. De afro haarstijl werd mainstream doordat niet-zwarten nu ook deze stijl aannamen als gevolg verloor het zijn symboliek (Chinwe, 2015).

De eerste natural hair movement stierf jammer genoeg uit. De laatste jaren werd hij stilaan her opgeleefd. Voorbeeldfiguren zijn hier onder andere voor verantwoordelijk. Met huidige voorbeeldfiguren spreken we over Lupita Nyong'o, Viola Davis en Solange Knowles. Zij zijn bekendheden die het 'going natural'⁶ fenomeen ondergingen ("The Natural Hair Movement: A Historical Perspective," 2019). Solange (Knowles) is voor mij nu een inspiratieve artieste. Haar alternatieve muziekstijl en esthetiek spreken mij erg aan. Volgens (Acquaye, 2017) gebruikt Solange haardracht om een speciale code over de geschiedenis en zwartheid te communiceren, om verhalen over zwarte evolutie in kunst in een narratief te zetten, in mode en cultuur en om een gewaagd statement te maken over haar unieke esthetica. Met haar "Don't touch my hair" past zij een techniek toe die ik

ook toepas in mijn master. Zij geeft namelijk een zeer mooi jasje aan een diepgaande boodschap die als het volgt luidt:

*"Don't touch my hair
When it's the feelings I wear
Don't touch my soul
When it's the rhythm I know
Don't touch my crown
They say the vision I've found
Don't touch what's there
They don't understand
What it means to me
Where we chose to go
You know this hair is my shit
Rode the ride, I gave it time
But this here is mine".*
(AZlyrics, z.d.)

Ze omschrijft haar als haar gevoelens, haar ziel, haar kroon en drukt uit dat er onbegrip ernaartoe is en dat men onwetend is over het afgelegde pad wat erbij hoort. Perfect omschreven, als je 't mij vraagt. Poëtisch verwoord en in een visuele poëzie vertaald in de videoclip, ook al is hetgeen wat ze omschrijft niet zozeer mooi, maar diepgaand en zelfs pijnlijk. Dat is dus het aspect wat me daarin enorm boeit.

Een andere factor van de steeds groeiende 'natural hair movement' zijn sociale media. Door Youtube en Instagram heb ik mijn haren heruitgevonden. Het is door sociale media dat ik, na meer dan een decennium vergeten te zijn hoe mijn haren er in natuurlijke toestand eruitzagen, terug liefde ervoor heb gekregen. Ik geloofde werkelijk niet dat ik haren zoals mijn nieuwe schoonheidsidealen kon hebben. Natuurlijk gebeurde dit niet op 1, 2, 3. Omdat ik niet, zoals velen wél doen, de 'big chop'⁷ meteen wilde doen doorging ik eerst de overgangperiode die ook wel de 'transitioning' wordt genoemd. Twee jaren lang moest ik technieken toepassen die mijn sluike verleden met mijn gekrulde toekomst combineerde totdat het een deftig geheel werd. Deze technieken hielden voornamelijk twist outs en flexi rods⁸ in. In die twee jaren vroeg ik me vaak af of het het wel allemaal waard was en twijfelde ik vaak om mijn haren weer te ontkrullen en stijlen. De twee verschillende texturen die mijn haren op dat ogenblik hadden maakten het kammen ongelooflijk moeilijk en langdurig. Tijdrovend en vermoeiend zijn absoluut sleutelwoorden om deze periode te omschrijven. Na die twee jaren was ik dan eindelijk wel klaar om korte metten te maken met het ontkrulte haar. Na mijn uitgestelde big chop was ik nu ook een trotse eigenaar van een afro. Al snel voelde ik me thuis onder het nieuwe dak waar mijn hoofd zich nu bevond. Dezelfde taal als mijn haar spreken, moest ik echter nog wel leren. Na vele tests kon ik bepalen welke producten en kamtechnieken voor mijn haren werkte en welke niet. Aan-

vankelijk opteerde ik om terug natuurlijk te worden omdat ik de moeilijke relatie met mijn haren beu was. Ik had ook nood aan iets anders, gezien ik steeds meer andere facetten in mijn persoonlijkheid begon te ontdekken. Nadien besepte ik dat het mij er zwarter deed uitzien en dat vond ik net iets leuk. Nu is er nog een niveau bij gekomen. Mijn haarstijl is een statement en een onderdeel van een revolutie. In tegenstelling tot de Zwarte Panters, opteer ik wel voor een vreedzame revolutie. Ik wil dat er gesproken wordt rond het zeer gelaagde, maar weinig gekend thema. Ik wil dat mensen begrijpen dat het zo veel meer is dan een leuke bol haar en het daardoor ook anders gaan bekijken. Ik wil dat anderen ook liefde voor hun natuurlijke haren krijgen. Emma Dabiri weet het naar mijn mening, mooi te verwoorden: *“The natural hair movement could be understood as the collective reawakening of black women.”* (Dabiri, 2019, p.39) Ik ben inmiddels ook wakker en wens anderen nu ook te ontwaken uit hun slaap.

Afbeelding 10: "Equal Pay Law" kimono gedragen door Pinar (2019)

Textielontwerp als link tussen grafisch ontwerp en mode. Mode als middel om letterlijk een boodschap in de maatschappij te dragen.

Mode als medium

Mode is altijd al mijn passie geweest. Ik was het kind dat over nieuwe schoenen droomde in plaats van nieuw speelgoed. Nu gaat er altijd een deel van mijn inkomen naar nieuwe kleding. Naast het feit dat het mijn passie is, is mode ook een zeer goed medium om een boodschap over te brengen. Je kan door kleding mensen indelen in sociale groepen, geloofsovertuigingen herkennen, gevoelens uitdrukken... Met kleding, kan men laten zien wie men is, net zoals haren is het een manier om je identiteit te belichamen. Je kan door middel van kleding ook een statement maken, dat is iets wat al lang gedaan wordt binnen het medium. Van onderdrukte gekoloniseerde vrouwen uit de periode van de Amerikaanse Revolutie, die het Engelse zijde boycotte, tot vrouwen in de jaren zestig, die minirokjes inbrachten in het kader van een seksuele revolutie. Mode als medium voor politieke boodschappen is niets nieuw (Schmidt, 2019). Nu wordt het regelmatig door modelabels gedaan zoals in de afbeelding bij Moschino¹⁰. In deze kleding kaart Moschino verscheidene thema's aan: de problematiek van de opwarming van de aarde, racisme, pleiten voor wereldvrede... Esthetisch gezien spreekt de kleding me wel aan, maar op vlak van de boodschap loopt het voor mij mis. Voor mijn masterproject creëerde ik prints bestaande uit herhalende patronen die daarbinnen gelaagd zijn. Ik steek er verschillende elementen in, maar blijf per print binnen eenzelfde thema en binnen een eenduidige boodschap. Voor mij is de boodschap dan sterker omdat je er alles op inzet.

De boodschappen die ik wil communiceren bevinden zich binnen het thema haardracht als uiting van mijn identiteit. Deze identiteit is een identiteit waarin een groot deel van mijn haargemeenschap zich in kan herkennen en daarom niet slechts voor mij van toepassing is. Zoals velen in de 'natural hair movement' is die veranderlijk geweest dus er zijn zichtbare verschuivingen en variërende boodschappen. Daarom deel ik deze in drie chronologische fases in:

1. Conformiteit: het willen conformeren waarbij haar-beschadigende praktijken kwamen kijken.
2. Acceptatie en begrip: het omarmen van wie ik ben en beter begrijpen waarom ik wilde conformeren, waarbij er dus de link van kolonisering is.
3. Activisme: het activistische, waarbij ik mensen, zoals mij wil aanzetten tot zelfacceptatie, maar ook mensen die niet zoals mij

zijn, wil laten weten dat na jaren van (subliminale) onderdrukking wij er ook zijn en een vreedzame revolutie voeren.

Mijn identiteit als vormgever is behoorlijk anders dan die van de vormgevers in mijn nabije omgeving. Ik ben niet bang om iets 'lelijk' te maken, om schreeuwerig te zijn en om felle kleuren te gebruiken. Tijdens mijn bachelorproef zocht ik een manier om mode met grafisch ontwerp te linken en kwam ik zo uit op grafische patronen die toepasbaar zijn op textiel. Het werken met patronen werd stilaan een onderdeel van mijn grafische identiteit omdat ik het interessant vind hoe losse elementen, die samenwerken een boeiend geheel kunnen vormen. Daarom opteerde ik om voor mijn master verder te werken met de techniek en zelfs de sprong te wagen naar zelf ontworpen textiel, die met de hulp van de modeontwerper QueenLordJord omgetoverd zal worden tot effectieve kledingstukken. Het moeilijkste was om met mijn grafische identiteit, mijn belichaamde identiteit en de beladenheid ervan te kunnen visualiseren. In mijn onderzoek vond ik het artiestenduo Pinar&Viola. Pinar&Viola (2019) heeft een zeer specifieke 'lelijke' stijl, die ze zelf omschrijven als een esthetiek van de toekomst met sociale en planetaire utopieën. Net zoals ik, gebruiken zij het mode medium om met hun design boodschappen te leveren. Vanuit het atelier kregen we de kans om een gesprek te voeren met Pinar zelf. Mijn vraag naar haar toe was hoe ze bepaalden welk kledingstuk welke boodschap zou dragen. Pinar (2019) zei me dat ik moest denken aan wie ik de boodschap zou uitdragen. Daarbij haalde ze haar "Equal pay Law" kimono aan en zei ze dat de soort vrouw die een kimono draagt ook zo'n boodschap zou uitdragen. Het gaat daarbij duidelijk dus meer om een soort gevoel om de vorm te definiëren, maar ik ben wel een liefhebber van deze intuïtieve aanpak.

Een andere interessante aanpak is die van Yinka Shonibare. Yinka Shonibare maakt in afbeelding 11 kostuumjurken in Westerse stijl alsof ze een onderdeel zijn van een historische afbeelding. Op het eerste zicht lijkt de jurk op haar plaats, maar wanneer men van dichtbij gaat kijken, merkt men op dat de jurk niet in de juiste context zit. De context klopt niet omdat de jurk er Westers uitziet, maar gemaakt is in typische 'centraal Afrikaanse' stoffen. Hoewel deze typische waxprint stoffen als Afrikaans beschouwd worden, worden ze eigenlijk in Nederland geproduceerd op basis van Indonesische technieken en daarna geëxporteerd naar centraal Afrika (Vlisco, 2019). Dit soort stoffen zijn verwijzingen naar het koloniale verleden van Nederland. Indonesië werd door Nederland gekoloniseerd en daardoor is het product gelinkt aan de koloniale handel. Het werk van Shonibare creëert een cultureel conflict op basis van een koloniale geschiedenis (MoMA, z.d.). Dat conflict vind ik het interessante aspect. Je ziet wel dat er iets niet klopt,

¹⁰ Moschino is een luxe modehuis.

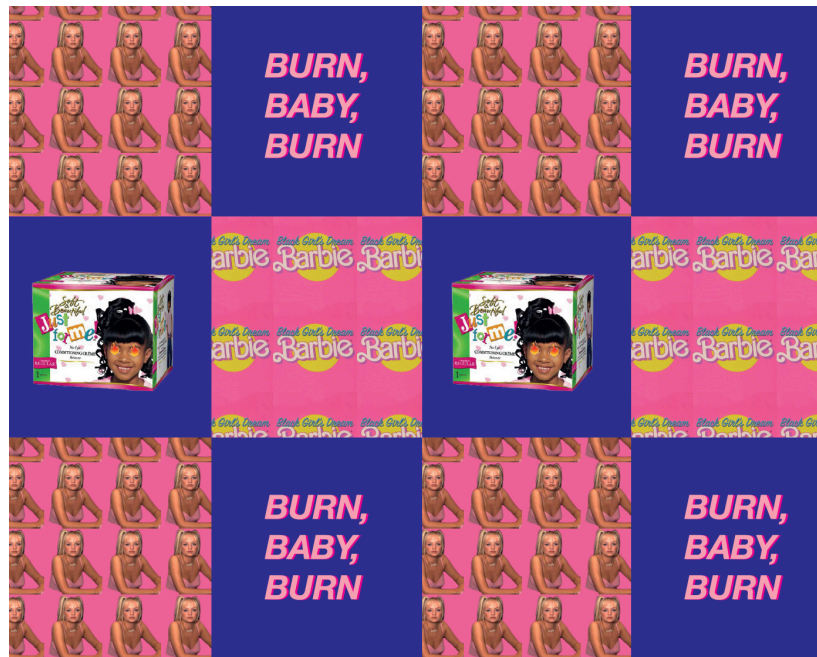

Afbeelding 11: "Three Graces" van Yinka Shonibare (2001)

maar je kan je vinger er niet meteen op leggen. Het is subtieler, de kijker moet meer moeite doen om het te begrijpen, maar het weet voldoende te intrigeren om die moeite te willen doen. Deze subtiliteit in een clash, probeerde ik ook toe te passen om de vorm van het kledingstuk, maar ook de inhoud van mijn boodschap over te brengen. Door structurele en conceptuele elementen te nemen uit het werk van, onder andere, deze artiesten kwam ik tot een A-lijn rok voor de eerste fase, een omkeerbare jas voor de tweede fase en een hemd voor de derde fase. Vervolgens vulde ik deze kleine collectie nog aan met 3 T-shirts. Hierover volgt meer uitleg.

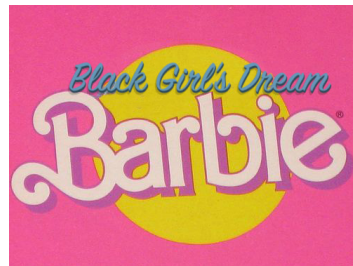

Afbeelding 12: Eigen werk, print fase 1

Afbeelding 14: Emma Bunton ofwel 'Baby Spice'

Afbeelding 15: Barbie California Dream logo aangepast naar 'Black girl's dream'

Afbeelding 13: "Just for me" ontkrulproduct

Methodiek

Zoals al verscheidene keren vermeld, bevind ik me in een voornamelijk witte samenleving. Mijn complexe identiteitsbelichaming is daarom moeilijk verstaanbaar in mijn omgeving. Ik spreek als het ware een andere taal, die niet algemeen gekend is. Ik opteer daarom voor Westerse kleding en dat is niet vanzelfsprekend omdat ik door mijn gemengde roots ook kleding in Congolese stijl zou kunnen maken. Ik maakte deze keuze omdat ik mijn boodschap toegankelijk wil maken in mijn omgeving. Mijn verhaal, wat een nieuw perspectief biedt op het verhaal in mijn omgeving, wordt als het ware in een herkenbare verpakking gestoken.

De kleurtoepassing is ook een bewuste keuze. Ten eerste is dit een alternatieve kleurbenadering naar het zwart en wit zijn. Ik ben in mijn werk altijd zeer kleurrijk dus wilde ik niet voor zwart/wit opteren. Het blauwe representeert voor mij de kleur van zwart en het roze de kleur van wit. Blauw omdat het een sterke en betrouwbare kleur is. Roze omdat het een zachte en vrouwelijke kleur is (Ferreira, 2019). Het zijn contrasterende kleuren die esthetisch toch in harmonie zijn.

FASE 1: conformiteit

Print:

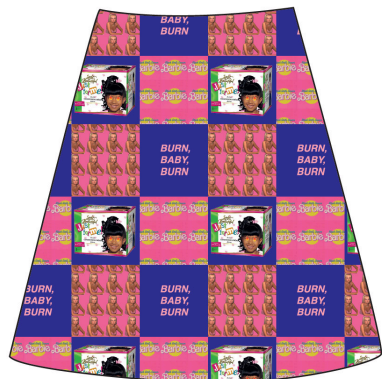
Voor deze print focus ik me vooral op het begin van mijn wens om te conformeren. Het zwarte kind zijn in de witte omgeving. Beginnend bij mijn speelgoed haal ik Barbie erbij. Hoewel er nu meer Barbies beschikbaar zijn die er meer zoals mij uitzien, was dat nog niet toen ik een kind was. Ik was altijd enkel in de haren geïnteresseerd. Ik weet niet als het frustratie was of slechts mijn manier van vermaken was, maar mijn Barbies gingen van hun lange sluike lokken altijd naar een kortere of zelfs zeer korte coupe. Ik probeerde eerst om afbeeldingen van Barbies te implementeren in mijn patronen, maar ik zocht binnen dit onderdeel van de print naar iets subtieler. Zo kwam ik op een reclameplaatje waarop het logo van Barbie stond met daarboven de slogan 'Californian Dream'. Ik wijzigde de slogan naar 'Black Girl's Dream' om zo te verwijzen naar mijn verlangen om haren te hebben zoals mijn Barbiepoppen. De Barbie afbeeldingen staat schuin tegenover Baby op eenzelfde fuchsia roze achtergrond. Net zoals ik nu inspirationale bekendheden heb, had ik die ook toen ik jonger was. Ik was verzot op de Spice Girls en tot op heden is de muziek nog steeds een guilty pleasure. Wanneer ik vroeger de Spice Girls naspeelde, dan was ik altijd "Baby Spice". Baby Spice is de blonde spice met sluk haar.

Dat is vooral vreemd als je weet dat er eigenlijk een Spice Girl was, namelijk 'Sporty Spice', die de meeste uiterlijke kenmerken met mij vertoonde. Vervolgens implementeerde ik nog op de andere diagonaal binnen het vierkant het ontkrulproduct wat ik vroeger gebruikte en benadrukte ik het pijnlijke aspect ervan. Het lieflijk meisje met stijl haar op de verpakking kreeg brandende oogjes om te verwijzen dat de inhoud van de verpakking mij een branderige pijn op mijn hoofdhuid bezorgde. In het vlak diagonaal van deze verpakking gebruikte ik een typografische zin om zin om de 'cirkel' rond te maken. "Burn, Baby, Burn" waarmee ik zeg hoe ik als jong kind ofwel 'baby' de branderige pijn onderging om er als 'Baby Spice' uit te zien. De vier vlakken communiceren dus onderling.

Vorm:

Ik opteerde voor een simpele A-lijn rok. Dit omdat zoals Pinar&Viola, uitgaande van de drager, in dit geval ikzelf, kan ik verscheidene soorten van deze rokken treffen in mijn kleerkast. Maar, een A-lijn rok is ook iets wat Barbie vaak draagt en omdat ik niet in het stereotiepe Barbiebeeld pas, is het een soort van clash indien ik deze draag. De fase conformiteit brengt elementen aan het licht die zeer moeilijk leesbaar zijn in een Westerse omgeving. Om de leesbaarheid van de boodschap te bevorderen heb ik nog een riem toegevoegd aan de rok. De riem is bedrukt met de zin "Unattainable Western Beauty Standards". Zo is de inhoud van de print ook letterlijk leesbaar.

Afbeelding 16: A-lijn rok voorbeeld

Afbeelding 20: Scan van afrokom met revolutie vuist gebruikt in patroon

Afbeelding 17: Eigen werk, print fase 2

Afbeelding 21: Vivienne Tam's Mao Zedong print op jurk uit 1995

Afbeelding 19: Still uit 'Coming to America'

Afbeelding 18: Voorbeeld van hoe de afrojas eruit zal zien 34

FASE 2: acceptatie en begrip

Print:

Zoals de print uit fase 1, is dit patroon ook binnen vakjes geplaatst. Dat is een bewuste keuze voor beide omdat ze elementen bevatten van een soort van categoriserend hokjesdenken. In dit patroon is dat vooral gericht naar Leopold II. Daarmee bedoel ik zijn denken van witte superioriteit en zwarte onderdanigheid uitgewerkt in onmenselijke werkomstandigheden. Maar eerder vermeldde ik dat Leopold II me ook wist te inspireren. Zijn gedachtegang waarbij hij mensen ging toe-eigenen, pas ik nu toe op op hem. Ik eigen me Leopold II toe. Ik maak hem een van 'ons', een man met afro. Ik denk dat hij zichzelf niet graag zo afgebeeld had gezien, terwijl ik hem een stuk leuker vind op deze manier. Ik herhaal zijn aangepast portret, maar plaats hem op twee verschillende achtergronden. Op de ene zie je een patroon van een afrokam. Die specifieke kam is een kam die ik zelf heb en zijn bestaan dateert uit de jaren '70 ("The Afro Comb - History, Origins, African Wedding Traditions, Afro Braids," 2016). De zwarte vuist kam die als symbool van de 'Black Power' beweging stond. Op die manier plaats ik een wit figuur uit de tijden van kolonisering tegenover tijden van opstand door de gevolgen van onder andere kolonisering. De andere achtergrond is een still uit de film 'Coming to America'. In mijn gekozen momentopname zie je een zetel, die achtergelaten wordt met olievlekken nadat drie personen met een zeer geliede afro erin zaten. Met Leopold II op zo'n achtergrond plaatsen bedoelde ik dat deze nieuwe versie van hem, die ik accepteer zoals ik me mezelf accepteer, sporen zal nalaten. In mijn onderzoek kwam ik uit op politieke kledingstukken van Vivienne Tam waarmee mijn print gelijkenissen vertonen. Zij ontwikkelde verscheidene kledingstukken waarin ze de dictator Mao Zedong, die zelfs na zijn dood, sporen op de bevolking naliet, in patronen steekt. Dit door zijn alomtegenwoordige foto's soms te vervormen om hem van zijn strenge imago te ontdoen (Tam, 2000). Gelijkend is het feit dat we beiden een iconisch persoon met een nogal duister verleden heruitvinden naar een toegeëigende versie ervan.

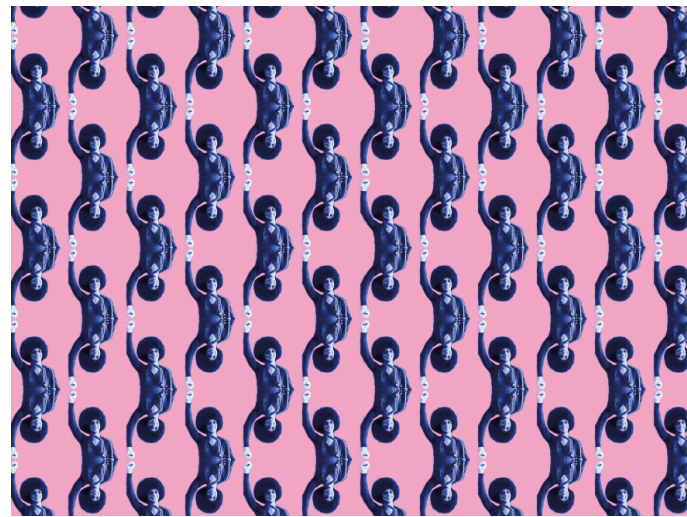
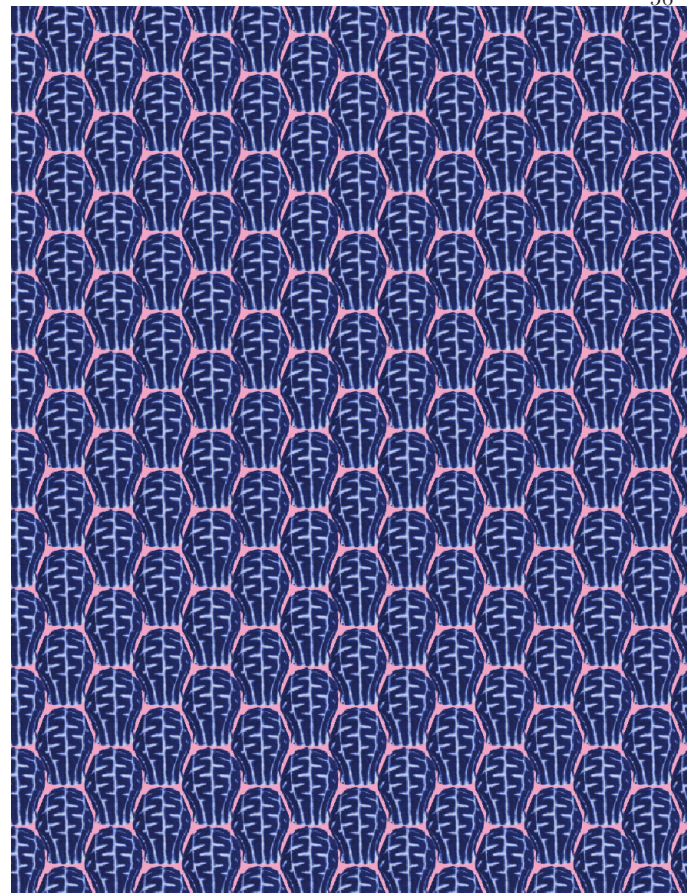
Vorm:

Het is interessant dat mijn patronen, maar ook kledingstukken interactie hebben met elkaar en met zichzelf. In dit geval heeft het kledingstuk interactie met zichzelf door de omkeerbaarheid van de jas. Aan de ene kant heb je het Leopold II patroon en aan de andere kant een afro in de vorm van de jas. Over het patroon gaf ik net informatie, maar over de behaarde kant nog niet. De behaarde afro kant staat helemaal in het teken van acceptatie.

Ik ben zo trots op mijn proces en waar ik nu ben als persoon, dat ik het element wat mijn identiteit het meest laat zien, mijn afro haarstijl, nog groter maak. Ik word visueel helemaal één met mijn afro omdat ik dat gevoelsmatig ook ben. De afwisseling die je kan maken met de binnen –en buitenkant van de jas is ook interessant. Wanneer de print zich langs buiten bevindt, straal ik uit dat ik begrijp hoe kolonisering een impact had en hoe ik er beeldend mee omga, terwijl de harige binnenkant die de trots en acceptatie symboliseert, mij warm houdt en beschermt van postkoloniale of negatieve gedachten. Wanneer het haar zich langs buiten bevindt, straal ik mijn afro trots uit, maar aan de binnenkant wetende waar ik van kom en wat er invloed op heeft gehad. Ik maakte de keuze om voor een jas te opteren met het gedacht van een soort van dekmantel te hebben, letterlijk en figuurlijk. De behaarde kant van de jas is ook te associëren met een bontjas, maar een echte bontjas zou ik niet dragen, een afrojas daarentegen wel. Maar de attitude en uitstraling die een dame in een bontjas heeft is er eentje van trots en daarmee vertoont mijn alternatieve bontjas wel gelijkenissen met een klassieke. De afrojas is het meest leesbaar in mijn omgeving. Hij bevat elementen die gekend zijn: Leopold II kent over het algemeen iedereen en iedereen weet wel hoe een afrokam eruitziet. De combinatie van de elementen maken de boodschap dus behoorlijk duidelijk, waardoor ik hier geen extra elementen in de vorm toevoegde.

¹¹Cornrows: dicht tegen het hoofd aan gevlochten haar.

Afbeelding 23: Angela Davis

Afbeelding 24: Cornrows

Afbeelding 26: Voorbeeld van hemd voor print fase 3

FASE 3: activisme

Print:

In deze derde fase toon ik mijn geëngageerde en activistische zelf. Ik creëerde twee patronen, die in de vorm samen gaan werken. Het eerste patroon is er eentje waarin ik cornrows¹¹ herhaalde. De herhaling geeft het de indruk van een textuur. Net zoals dat de cornrows een specifieke textuur hebben, heeft een afrokapsel dit ook. Cornrows behoren al lang bij de Afrikaanse cultuur. In vele Afrikaanse gemeenschappen kunnen de patronen die erdoor gevormd worden op het hoofd tonen van waar een persoon is, de leeftijd weergeven, de relationele status, de religie (Boakye, 2018)... Kortweg, een haarstijl die rijk is aan boodschappen Een zeer interessant gegeven is dat cornrows in de tijden van slavernij ook werden gebruikt om grondplannen te weergeven om te vluchten uit de plantages van hun eigenaars (Boakye, 2018). Cornrows worden dus enerzijds gezien als rijkheid van de Afrikaanse cultuur en anderzijds als bevrijdingssymbool. Deze gelaagdheid op zich vond ik al een mooie boodschap die ik kon uitzenden in mijn print. Het tweede patroon is er eentje van Angela Davis, een lid van de activistische Zwarte Panter beweging die ik eerder vermeldde. Hoewel deze beweging ook veel negatief in het daglicht kwam, is het wel zo dat de afro haarstijl een enorme bloeiperiode kende. Angela Davis was een afro haarstijl icoon en heeft er dus veel aan bijgedragen. Ik gebruikte een afbeelding van haar waarbij ze de revolutionaire zwarte vuist beweging maakt. Ik plaatste haar zo dat ze zichzelf een vuistje geeft om zo te zeggen "goed gedaan, Angela". Het combineren van de twee patronen zendt de algemene boodschap van vrijheid uit die gelinkt wordt met afro haar. Ik wil ermee aanzetten tot het omarmen van de natuurlijke haren en vrij te zijn van (onbewust) opgelegde conformiteit.

Vorm:

Voor deze prints koos ik een hemd. Een hemd, omdat het een kledingstuk is wat niet kan ontbreken in een kledingkast. Omdat een hemd zowel casual als ernstig kan zijn. De prints worden gecombineerd door de Angela print op een zakje en de kraag te plaatsen. Deze twee plaatsen omdat je in een zak dingen kunt meedragen en de kraag omdat daar je nek zit die je hoofd rechthoudt en dat kracht uitstraalt. De cornrow print wordt op al de rest geplaatst door zijn beladenheid en interessante textuur. Deze print is alweer moeilijker leesbaar voor mijn doelgroep. Cornrows zijn wel gekend, maar de betekenis ervan die ik eruit haal, dan weer niet. Angela Davis is icoon uit het verleden, maar niet in mijn omgeving. Ik kende haar

zelf ook niet voor mijn onderzoek. Om de boodschap van deze print te verduidelijken, ga ik opnieuw een typografische laag aan het kledingstuk toevoegen. Om nog een verwijzing naar Angela Davis te maken gebruik ik een quote van haar die luidt als het volgt:

"We have to talk about liberating minds as well as liberating society". (Angela Davis, z.d.) De quote verwijst niet enkel naar haar, maar ook naar het pad naar vrijheid waarover ik het heb in mijn print.

Afbeelding 27: Mockup T-shirt fase 1

Afbeelding 28: Mockup T-shirt fase 2

Afbeelding 29: Mockup T-shirt fase 3

Afbeelding 30: Hamnett die Thatcher een hand geeft met haar slogan T-shirt

T-Shirts

Zoals ik eerder zei, breidde ik mijn kledingcollectie uit door drie extra T-shirts te ontwerpen. Ik maakte deze keuze omdat ik door het belichten van mijn identiteit en die van mijn haargemeenschap, ook boodschappen verkondig. Boodschappen die verspreid zullen worden door het dragen van de kleding. Echter, de drie eerder vermeldde kledingstukken zijn aangepast aan mijn lichaam en zijn persoonlijker. Met de T-shirts zocht ik een manier om de kledingstukken wat los te koppelen van mijn persoonlijke identiteit om ze zo draagbaar te maken voor anderen. Nog steeds maak ik telkens een visuele en inhoudelijke link met elementen uit de patronen van de 'persoonlijke collectie', maar veralgemeend. Het slogan T-shirt als medium was eigenlijk hetgeen wat de conversaties over de rol van mode in protest terug opende (Statements Store, 2018). Een bekend T-shirt in de geschiedenis is die in afbeelding 30 waarin Katherine Hamnett Margaret Thatcher een hand geeft. Hamnett zelf had op dat ogenblik niet door dat het zo'n iconisch beeld zou worden. Hamnett (1984) zegt dat de kracht van het slogan T-shirt is dat het een onderdeel van je lichaam wordt op een ongefilterde wijze. Het T-shirt is niet slechts een goed verkopend kledingstuk geworden in onze cultuur, het is ook een canvas geworden die je op je borst draagt en daar zit kracht in (Statements Store, 2018).

Ik hanteer dezelfde chronologische fases die ik eerder hanteerde. Eerst heb je dus het "Not relaxed" T-shirt. Dit shirt zendt een tweeledige boodschap uit. In de eerste boodschap zeg ik dat ik dat mijn haren niet ontkruld zijn, maar met de algemeen bekende Engelse term. Het tweede facet van de boodschap is dat ik "niet ontspannen" ben. Daarmee verwijs ik naar de mensen die nog steeds hun hoofdhuid kwellen met ontkrulchemicaliën en dat maakt me gewoonweg onrustig. Schuin onder het typografische opschrift wordt de boodschap versterkt met een beeld. Dit is dezelfde verpakking van het ontkrulproduct uit het patroon. De helft van de verpakking valt weg omdat die voor mij uit mijn leven is geband en hoop dat die voor anderen ook zal wegvallen, maar is op dit ogenblik nog steeds aanwezig.

Vervolgens is er het "Fluff the hell up" T-shirt. Alweer, een boodschap met meerdere lagen. De eerste is de verwijzing naar het Engelstalige werkwoord 'fluffing up' wat wil zeggen dat je iets zacht, in dit geval afrohaar, meer fluffy en volumineus maakt, door het op een bepaalde manier te bewegen (The free dictionary, z.d.). Dit is een term die ook in de natuurlijke haar-

beweging gehanteerd wordt. Mijn boodschap ermee is dat het afro volume verhoogd mag worden. Dit in tegenstelling tot het tweede deel van de boodschap waarin ik verwijs naar "shut the hell up". Ik wil niet meer horen dat afro's verborgen moeten worden en diegenen die dat verwachten, zwijgen beter. In deze boodschap combineer ik het portret van Leopold II uit mijn tweede patroon omdat ik zijn haar ook meer volume heb gegeven, maar hetgeen waarvoor hij stond, het zwijgen heb opgelegd.

Ten laatste heb je de "mo' fros, mo' better" boodschap. Dat is de straattaal versie van "more afros, more better". Geïnspireerd op het Engelstalig dialect waarmee zwarten spreken vond ik deze variant leuker klinken en maakte het de boodschap minder gewichtig. Dit laatste T-shirt is vooral om afro haren aan te moedigen van natuurlijk te zijn, dat de #naturhairmovement groter kan worden en zelfacceptatie de bovenhand neemt. Daarbij plaats ik Angela Davis opnieuw, omdat zij hetzelfde aanmoedigde in de jaren '70 en zo gebruik dus ik een herkenbaar icoon binnen de boodschap.

Besluit

Ik ben op zoek gegaan naar hoe etniciteit en omgeving invloed hebben op de belichaming van een identiteit. Ik ging daarbij kijken hoe mijn complexe duale identiteit mijn haardracht belichaamd heeft. Mijn proces is voor velen herkenbaar in mijn afro haargemeenschap en is dus geen origineel verhaal, maar vormt wel een nieuw standpunt in mijn omgeving.

Bij de haardracht van afro haren hoort een complexe geschiedenis die op zijn beurt onmogelijke schoonheidsidealen heeft gestuurd. Ik zocht naar een manier om grafisch ontwerp samen te brengen met mode. Dat resulteerde in textielontwerp. Door het ontwerpen van gelaagde prints op textiel bracht ik de diepgang van het hele gegeven aan het licht. Door middel van Westerse mode als drager van mijn ontwerpen, kon ik toegankelijkheid creëren naar een perspectief van een verhaal waarvan een groep die zich er niet mee identificeert, er wel door geïnformeerd kan worden. Dit omdat in een omgeving met steeds meer groeiende diversiteit, het belangrijk is om elkaar te begrijpen. Zo kan men in een gemeenschap elkaar aanvullen en verschillen als rijkheid beschouwen in plaats van minderwaardig.

Op deze manier kan ook de rijkheid van een haarcultuur die in het verleden deels ontnomen werd, terug geschonken worden. Men kan in dit thema verder onderzoeken naar in hoeverre postkolonialisme nog invloed heeft op haardracht. Ook is het interessant om te kijken hoe de nieuwe haarrevolutie die nu stilaan plaatsvindt, zich verder ontwikkelt. Bovendien kan men ook onderzoeken hoe de Westerse omgeving veranderende schoonheidsidealen onder de 'natural hair movement' binnenlaat of afwijst.

Literatuurlijst

- Benedict, E. (2015). *Me, My Hair, and I: Twenty-seven Women Untangle an Obsession*. Algonquin Books.
- Byrd, A. B., & Tharps, L. T. (2002). *Hair Story: Untangling the Roots of Black Hair in America*. New York: St. Martin's Press.
- Dabiri, E. (2019). *Don't Touch My Hair*. Penguin Books, Limited.
- De Jaeger, C., & Van Gansbeke, R. (2014). *Haute Africa*. Tielt, België: Lannoo.
- Hirsch, A. (2018). *Waarom ras ertoe doet*. Amsterdam/Antwerpen, Nederland/België: Atlas Contact.
- Lazerow, J. L., & Williams, Y. W. (2006). *In Search of the Black Panther Party*. Verenigde Staten: Durham Press Inc.
- Pinxten, R., & Verstraete, G. (1998). *Cultuur en macht: over identiteit en conflict in een multiculturele wereld*. Antwerpen, België: Houtekiet.
- Robbins, C. R. (2012). *Chemical and Physical Behavior of Human Hair*. Duitsland: Springer Berlin Heidelberg.
- Synnott, Anthony. "Shame and glory: A sociology of hair." *The British journal of sociology* 38, nr. 3 (1987): 381-413.
- Tam, V. (2000). *China Chic*. New York: Regan Books.
- Verkuyten, M. (2010). *Identiteit en diversiteit: de tegenstelling voorbij*. Pallas Publications.

Internetbronnen

Acquaye, A. (2017, juni 8). What Solange Taught Me About My Natural Hair. Geraadpleegd op april 2, 2019, op <https://www.teenvogue.com/story/how-solange-taught-me-to-love-my-natural-hair>

Adichie, C. N. (2009, oktober 7). The danger of a single story [TED]. Geraadpleegd op mei 21, 2019, op https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story

Artmusette. (2013, mei 3). SHORT ESSAY: HOW HAVE CONTEMPORARY ARTISTS, MONA HATOUM AND YINKA SHONIBARE, EXPLORED THE THEME OF DIASPORA IDENTITY? Geraadpleegd op Maart 22, 2019, op <https://artmusette.wordpress.com/2013/05/03/short-essay-how-have-contemporary-artists-mona-hatoum-and-yinka-shonibare-explored-the-theme-of-diaspora-identity/>

Behind the bastards. (2018, december 4). Part One: Phrenology: The Bastard Science of Racism. Geraadpleegd op Januari 11, 2019, op <https://www.behindthebastards.com/podcasts/part-one-phrenology-the-bastard-science-of-racism.htm>

Boakye, B. (2018, september 15). How cornrows were used as an escape map op slavery across South America - Face2Face Africa. Geraadpleegd op april 3, 2019, op <https://face2faceafrica.com/article/how-cornrows-were-used-as-an-escape-map-op-slavery-across-south-america>

Chinwe, (2015, Januari 12). The Natural Hair Movement in the '60s and '70s; How It Began and Why It Ended. Geraadpleegd op april 12, 2019, op <https://bglh-marketplace.com/2015/01/the-natural-hair-movement-in-the-60s-and-70s-how-it-began-and-why-it-ended/>

CTB. (z.d.). Chapter 27. Cultural Competence in a Multicultural World | Section 1. Understanding Culture and Diversity in Building Communities | Main Section | Community Tool Box. Geraadpleegd op mei 22, 2019, op <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/culture/cultural-competence/culture-and-diversity/main>

Ferreira, N. M. (2019, Maart 19). Color Psychology: How Color Meanings Affect Your Brand. Geraadpleegd op mei 2, 2019, op <https://www.oberlo.com/blog/color-psychology-color-meanings>

Golden, M. G. (2015, juni 24). My black hair: a tangled story of race and politics in America. Geraadpleegd op april 12, 2019, op <https://qz.com/432098/my-black-hair-a-tangled-story-of-race-and-politics-in-america/>

GRIOT. (2016, juli 7). Nakeya Brown's Hair Stories | GRIOT. Geraadpleegd op april 2, 2019, op <http://griotmag.com/en/nakeya-browns-hair-stories/>

Jahangir, R. J. (2015, mei 31). How does black hair reflect black history? Geraadpleegd op april 5, 2019, op <https://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-31438273>

Laurysen, L. B. (2014). EEN CRIMINEEL BREIN van forensie tot neurocriminologie. Geraadpleegd op https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/162/886/RUG01-002162886_2014_0001_AC.pdf

MacKinnon, M. (2016, augustus 28). Illusion of Choice: The Myth of Free Will. Geraadpleegd op mei 13, 2019, op <https://www.psychologytoday.com/us/blog/neuraptitude/201608/illusion-choice-the-myth-free-will>

Mokoena, H. M. (2016, augustus 31). Op slavery to colonialism and school rules: a history of myths about black hair. Geraadpleegd op april 16, 2019, op <https://theconversation.com/op-slavery-to-colonialism-and-school-rules-a-history-of-myths-about-black-hair-64676>

NRC. (2018, Januari 25). Hoe het woord blank door de jaren heen is gebruikt. Geraadpleegd op april 17, 2019, op <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/25/hoerhetwoordblankdoordejarenheenisgebruikt-a1589869>

Pinar&Viola. (2019). Pinar&Viola. Geraadpleegd op april 4, 2019, op <https://www.pinar-viola.com/>

Poskett, J. P. (2017, februari 22). Django Unchained and the racist science of phrenology. Geraadpleegd op mei 9, 2019, op <https://www.theguardian.com/science/blog/2013/feb/05/django-unchained-racist-science-phrenology>

Ruëll, N. R. (2019, februari 6). De revival van James Baldwin: "Waarom heeft hij zo lang niet in de belangstelling gestaan?" Geraadpleegd op mei 10, 2019, op https://focus.knack.be/entertainment/film/de-revival-van-james-baldwin-waarom-heeft-hij-zo-lang-niet-in-de-belangstelling-gestaan/article-normal-1426395.html?cookie_check=1558119461

Schmidt, K. S. (2019, januari 24). Political Fashion Trends: Using Fashion to Express Your Beliefs - Passion Lillie. Geraadpleegd op mei 14, 2019, op <https://passionlilie.com/blogs/designersjournal/political-fashion-trends>

Spelbos, P. (n.d.). Over identiteit en persoonlijkheid. Geraadpleegd op april 3, 2019, op <http://www.idee-pmc.nl/zijn/identiteit.html>

Star. (2018, december 27). Curly Hair Types Chart & Textures Guide: The Ultimate Hair Type Guide - (Hair Tips). Geraadpleegd op mei 21, 2019, op <https://africanamericanhairstyles.org/curly-hair-type-guide/>

Statements Store. (2018, February 16). In The Diary: Exhibition Charting The T-Shirt's History of Protest. Retrieved May 21, 2019, from <https://statementsstore.com/event-exhibition-charting-t-shirts-history-protest/>

The Afro Comb - History, Origins, African Wedding Traditions, Afro Braids. (2016). Geraadpleegd op april 13, 2019, op <https://www.originsoftheafrocomb.co.uk/>

The free dictionary. (n.d.). fluffed up. Geraadpleegd op mei 15, 2019, from <https://idioms.thefreedictionary.com/fluffed+up>

The Natural Hair Movement: A Historical Perspective. (2019, Januari 27). Geraadpleegd op mei 19, 2019, op <https://www.curlcentric.com/natural-hair-movement/>

Vlisco. (2019). Points Of Sale - Vlisco, distinctive African fabrics. Geraadpleegd op april 23, 2019, op <https://www.vlisco.com/about/points-of-sale/>

Wulfhorst, E. (2017, november 15). Pleas for help sewn into Zara clothes by unpaid workers "just the tip of the iceberg", warns human rights expert. Geraadpleegd op mei 16, 2019, op <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/zara-clothes-help-sewn-labels-tip-iceberg-human-rights-expert-a8057206.html>

Afbeeldingen

Afbeelding 1:

Een jeugdafbeelding van mezelf

Afbeelding 2:

Curl Society. (z.d.). Andre Walker Hair. Photograph. Geraadpleegd op <https://curlsociety.com/nl/haarproducten/andre-walker-hair/>

Afbeelding 3:

The Popular science monthly. (1898). Global hair texture distribution. Photograph. Geraadpleegd op <https://archive.org/details/popularsciencemo52newy>

Afbeelding 4:

UCL. (2017, augustus 15). Eugen Fischer's Hair Colour Gauge. Geraadpleegd op mei 9, 2019, op <https://www.ucl.ac.uk/culture/ucl-science-collections/eugen-fischers-hair-colour-gauge>

Afbeelding 5:

TATE. (n.d.). 'Untitled (Onile Gogoro Or Akaba)', J.D. Okhai Ojeikere, 1975, printed 2012 | Tate. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.tate.org.uk/art/artworks/ojeikere-untitled-onile-gogoro-or-akaba-p80252>

Afbeelding 6:

Brown, N. (2016). Facade Objects - Nakeya Brown Photography. Photograph. Geraadpleegd op <http://www.nakeyab.com/Facade-Objects>

Afbeelding 7:

Marion, C. (2018). NATURAL HAIR SHRINKAGE : THE GOOD & THE BAD. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.catherinemarion.com/blogs/updates/natural-hair-shrinkage-the-good-the-bad>

Afbeelding 8:

Ellemagazine. (2016). Touch : Meet the hair guru behind Solange's "Don't Touch My Hair" video loo... Photograph. Geraadpleegd op <https://www.scoopnest.com/user/ELLEmagazine/784132416935956481-meet-the-hair-guru-behind-solange-s-don-t-touch-my-hair-video-looks->

Afbeelding 9:

Calero, M. (n.d.). Politics of Fashion at the Design Exchange. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.blogto.com/slideshows/politics-of-fashion-design-exchange-toronto/4403/>

Afbeelding 10:

Pinar&Viola. (2019). Pinar&Viola - Pinar with our Equal Pay. Photograph. Geraadpleegd op <https://pikstagram.com/media/BvvpC3R-Fr38>

Afbeelding 11:

Speed Art Museum. (2019). Yinka Shonibare CBE: The American Library – Speed Art Museum. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.speedmuseum.org/exhibitions/yinka-shonibare-mbe-the-american-library/>

Afbeelding 12:

Eigen werk, print fase 1

Afbeelding 13:

fruugo. (z.d.). Alleen voor mij Conditioning Creme Relaxer Regular. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.fruugo.be/alleen-voor-mij-conditioning-creme-relaxer-regular/p-23357055-51043614?language=nl>

Afbeelding 14:

• baby girl power emma bunton Baby Spice spice girl theprincessblog • (2013). Photograph. Geraadpleegd op <http://rebloggy.com/post/baby-girl-power-emma-bunton-baby-spice-spice-girl/32438382801>

Afbeelding 15:

Kirby, C. (2019). Image about pink in Barbie. Photograph. Geraadpleegd op <https://weheartit.com/entry/72869978>

Afbeelding 16:

A-lijn rok voorbeeld voor print fase 1

Afbeelding 17:

Eigen werk, print fase 2

Afbeelding 18:

Voorbeeld van hoe de afrojas eruit zal zien

Afbeelding 19:

Still uit 'Coming to America'

Afbeelding 20:

Scan van afrokam met revolutie vuist gebruikt in patroon

Afbeelding 21:

Gamerman, E. (2015). Mao Zedong. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.wsj.com/articles/for-china-show-the-met-goes-where-the-money-is-1430875806>

Afbeelding 22:

Eigen werk, print fase 3

Afbeelding 23:

Amponsah, Y. O. (2016). Race, class and gender: A new call to consciousness. Photograph. Retrieved from <https://www.news24.com/Opinions/Voices/race-class-and-gender-a-new-call-to-consciousness-20160902>

Afbeelding 24:

CSDT. (z.d.). Design Challenges | CSDT. Photograph. Geraadpleegd op <https://csdt.rpi.edu/culture/cornrowcurves/challenges.html>

Afbeelding 25:

Eigen werk, print fase 3

Afbeelding 26:

Voorbeeld van hemd voor print fase 3

Afbeelding 27:

Mockup T-shirt fase 1

Afbeelding 28:

Mockup T-shirt fase 2

Afbeelding 29:

Mockup T-shirt fase 3

Afbeelding 30:

Statements Store. (2018a). In The Diary: Exhibition Charting The T-Shirt's History of Protest. Photograph. Geraadpleegd op <https://statementsstore.com/event-exhibition-charting-t-shirts-history-protest/>

Afbeelding 30: Cover artikel

IMDb. (n.d.). Angela Davis - IMDb. Photograph. Geraadpleegd op <https://www.imdb.com/name/nm0204171/>

